

כלכלה יהודית

03

מעמדה של
חברה בע"מ

כך הכל התחיל

נושים אלו מיהרו לתבעו לדין, באופן אישי, כשלטענתם "סלומון" -האיש, וסלומון "החברה" הנם היינו הך, וכי הקמת החברה הייתה פיקטיבית ומעשה מרמה.

המצב החוקי באותה עת התיר כבר להתאגד בחברה בערבון מוגבל, שמהותו הנה כי החברה היא האחראית לחובותיה. ברם, היה זה המקרה הראשון הידוע בו נידונה הלכה למעשה, שאלת אחריותה הנפרדת של החברה מבעלי מניותיה, אף כשמדובר ב"חברת איש אחד".

בית הלורדים פסק כי החברה הוקמה כדין, כי אינו רואה כל יסוד למרמה, וכי לפיכך החברה היא האחראית לחובות, ולא ניתן לתבעם ממר סלומון.

עקרון זה הוכר כעקרון האישיות המשפטית הנפרדת של חברה בע"מ
(מתוך: law-info, מידע משפטי לאזרח)

מעשה שהיה כך היה: סלומון אהרן - סוחר אנגלי (יהודי), ניהל שנים רבות בית עסק לממכר עורות, ובשנת 1892, ייסד חברה משפחתית בשם סלומון ושות' בערבון מוגבל, אשר רכשה ממנו את בית העסק. בהתאם להסכם הרכישה, החברה שילמה למייסדה סכומי כסף במזומן, הקצתה לו מניות ואף המציאה לידי אג"ח של החברה, אשר הובטחו בשעבוד שוטף על כל נכסי החברה.

מר סלומון המשיך לנהל את בית העסק כימים ימימה, להבדיל מן העובדה כי עתה עשה זאת תחת "הכובע" של חברה, וכמנהלה בפועל.

בפועל, כשנה לאחר מכירת בית העסק לחברה בבעלותו, קרסו עסקי החברה והיא התפרקה.

מר סלומון מימש את זכותו כנושה מובטח (אגרות החוב), ואילו לשאר הנושים, שלא אחזו בידיהם בביטחונות כלשהם, לא נותר מאומה.

שאלה לדיון

מה זו בעלות?
כיצד נגדיר למי
שייך דבר מסויים?

בעלות רגילה

1. זכות ממונית ברווחים
2. זכות להחליט על אופני השימוש בחפץ
3. זכות למכור או להעביר הלאה

מתחלק לשלושה

זכות ממונית ברווחים - בעלי
המניות המקבלים דיבדנדים
ניהול שוטף - מנכ"ל החברה
החלטות על מכירה ומדיניות
כללית - דירקטוריון

צורה או חומר

מה שלווים כעת על 'טאג צינזען' (ריבית יומית) בלי היתר עיסקה וכו'...
עיין... שאין ריבית להקדש
והגדר - ששיעבוד צריך דווקא לאדם מסוים
ולכך גבי הקדש אין 'מציאות' רק 'צורה'.
גדר הבנק לא נקרא דבר מסוים, רק דבר
של 'צורה' לא 'חומר' (צפנת פענח, ח"ג קפ"ד).

כמדומה שכוונתו לאמץ את הגישה
המשפטית שיש כאן 'ישות משפטית נפרדת'
- דבר של צורה - שהינה הבעלים של
הבנק, והאנשים שהקימו את הבנק אינם
קשורים באופן אישי לשום עסקה של
הבנק... ולכן אין איסור ריבית בלקיחת
רווחים מהבנק (מבי דינא, הרב יעקב אברהם כהן)

הרב יוסף רוזין (מפורסם בכינוי הרוגוצ'ובר או הגאון הרוגוצ'ובי על שם עיר הולדתו; תרי"ח, 1858 - י"א באדר תרצ"ו, 5 במרץ 1936) היה רבה של העיר דווינסק (כיום דאובפילס בלטביה), מחבר סדרת ספרי השו"ת והפרשנות צפנת פענח. נחשב ללמדן בעל זיכרון פנומנלי, בעל חשיבה ושיטת לימוד ייחודיות. גילה בקיאות בכל תחומי התורה והיה מחבר שו"ת פורה

בין אדם ל...

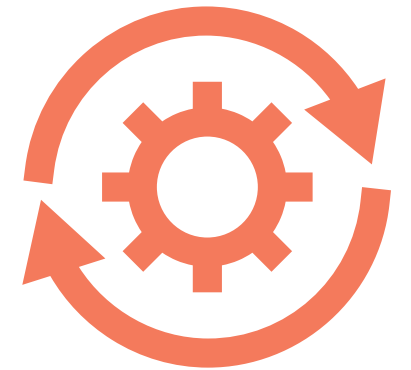
סוף דבר לעניות דעתי - החברה היא בעלים על עצמה.

משום כך - בכל הנוגע לאיסור גניבה וגזילה וכדומה שהם מצוות שכליות שבין אדם לחברו ודאי ופשוט שמצוות אלה מוטלות אף על חברה. אסור לה לגנוב ואסור לגנוב ממנה...

אך בכל הנוגע לאיסורי תורה שאינם אלא גזירת הכתוב - כחמץ בפסח, שבת וריבית וכדומה - אין איסור בכספי חברה מעיקר הדין (מנחת אשר, חלק א, סימן קה)

האם ניתן לחדש גדרי בעלות?

ממונות, בין על ידי יחיד (באמצעות תנאי),
ובין על ידי ציבור מדין סיטומתא ודינא
דמלכות (פסקי דין רבניים, הרב שלמה דיכובסקי).

יש לקבל את משפט העמים בכל העולם
כולו, וכל כהאי גוונא ודאי דינא דמלכותא
דינא. ולענ"ד לא רק שאין זה סותר דין
תורה, אלא זהו עיקר דין התורה, כיוון
שמאפייני הבעלות חלוקים בין שלושת
הגורמים הנ"ל - בעלי החברה, בעלי
המניות ומנהלי החברה (מנחת אשר, שם).

ההנחה שאין שום אפשרות לחדש גדרי
בעלות שלא מצינו בש"ס, היא הנחה בלבד,
ולא הלכה. שכן מתנה על מה שכתוב
בתורה בדבר שבממון, תנאו קיים

כי מנהג הסוחרים יוצר מושגים חדשים
בדבר שבממון ומבטל הלכה, ועל כן הוא
מועיל גם במקום שאין כלל מושג של קניין

ובכן, אף על פי שלא מצינו מושג חברה
בע"מ לא בתורה ולא בחז"ל, קיימת
אפשרות ליצירת מושגים חדשים בדיני

קנין או בעלות |

ועתה נתבונן נא ונראה שגויים מקימים ורושמים בבורסה חברה בע"מ, הלוא רצונם לפי התקנות בבריה חדשה כהנ"ל, ואנו עם ישראל אין לנו מושג הזה כלל בדיני ממונות, וגם אי אפשר לנו לייצרו, כי משפטי דיני ממונות אצלנו מגבילים זכות קנייני ממון לאדם חי דווקא, ולא חל כהאי גוונא קנין גם מכוח דינא דמלכותא דינא נגד דין תורה וכמבואר באחרונים.

וגם פשוט, דכשם שאי אפשר ליצור ישות משפטית חדשה מכח דינא דמלכותא, קל וחומר שאי אפשר ליצור מכוח מנהג או סיטומתא מושג חדש שאינו קיים בדין תורה. שכן ההבנה הפשוטה בעניין סיטומתא היא, שסיטומתא אינה אלא אופן נוסף של גמירות דעת, ולא שיש כוח למנהג לחדש מושגים חדשים (הרב משה שטרנבוך, מועדים וזמנים, חלק ג)

יש לי מושג

סיטומתא (בארמית: "חותמת") הוא הכינוי התלמודי למנהג הסוחרים לקנות סחורה בדרך מסוימת על פי ההלכה כדי לבצע העברת בעלות או התחייבות יש צורך בגמירות דעת של שני הצדדים ובביצוע מעשה קניין. מעבר למעשי הקניין שנקבעו בתורה או בחז"ל, כגון קניין חצר, קניין הגבהה וקניין משיכה, יש מעשה קניין נוסף, "קניין סיטומתא", שתוקפו נובע מעצם העובדה שנהגו במקום מסוים לבצע קניין באמצעותו.

שותפות עם תנאים

אף שאין בדין תורה מושג חברה בע"מ כפי מושגי האומות, הלוא בידינו לעשות חברה בע"מ גם לפי דין תורה כגדר שותפות בעלמא, ובתנאים שאין עליהו שיעבוד הגוף, והממון בעסק גופא לבד משועבד לעסק הזה [וכפי שיבואר להלן], ואין צורך לנו לצייר חברה בע"מ כגולם דווקא, וכדמות שמציירים השופטים ומחוקקים באומות העולם. אבל אנן בדידן ומשפטים בל ידעום, ואנו כפופים לתורת משה רבינו ומשפטי השו"ע, ואם כן חברה בע"מ היא שותפות ממש עם תנאים מסויימים, כל חברה וחברה כרצונה (הרב משה שטרנבוך, שם)

בעלות קלושה?

כבר ביארתי דגוף החמץ אינו של בעלי האקציען
[מניות] ואין להם שום רשות לא לאכלו ולא
למוכרו או לבערו, רק שהאחריות עליהם, ובכהאי
גוונא לא נאסר לאחר הפסח (מהרי"א הלוי)

זכות הצבעה

כוונת מהרי"א לחדש שבעלות בעלי המניות בחברה הינה "בעלות קלושה ומוגבלת", משום שאין בכוחם לנהל ולשלוט בחברה, כיון שבדרך כלל בעלי המניות בחברה ממנים מנהל, שרק לו הסמכות להחליט את ההחלטות היומיומיות, ולבצע את כל הנדרש...

וכמדומה שעל בסיס דברי המהרי"א הלוי נתפשט ורווח בין כמה בעלי הוראה לחלק בין סוגי מניות שיש לבעליהם זכות הצבעה [בקבלת החלטות], שלהחזיק במניות כאלו, הדבר כרוך באיסורי תורה של חמץ ושבת וכדומה, לבין בעלי מניות שאין להם זכות הצבעה, שנמצא שאין להם שליטה על הנעשה בחברה, ובכהאי גוונא שייך סברת המהרי"א הלוי.

לסיכום...

- הנפקא-מינה העיקרית והיסודית היוצאת בהגדרת "חברה בע"מ" היא, האם יש **בעלים** המחוייב בשמירת השבת ובאיסורי הריבית של החברה, על מי מוטלת חובת ביעור החמץ של החברה, ועוד נושאים שיבוארו להלן.
- לדעת הפוסקים שחברה בע"מ היא "אישיות משפטית מחודשת", אין איסור בקניית מניות של חברה העוסקת ומייצרת **חמץ בפסח** ושאר **איסורי הנאה**, או לקנות מניות של חברה **שמחללת שבת** בעסקיה, וכמו כן אין איסור בקבלת **ריבית** מחברה בע"מ, היות והתורה ניתנה **לאנשים** ולא **לחברות** ומיני בעלויות מחודשות.
- מה שאין כן לדעת הפוסקים שבעלי המניות הם ה**בעלים** של החברה, והחידוש במושג "חברה בע"מ" אינו אלא באפשרויות הגביה מנכסי החברה בלבד, פשיטא שבעלי המניות מוזהרים בכל איסורי התורה (עולמות)

חֲכִידָה אֶדְכִּי...

**למחלוקת זו יש השלכות
רבות בהרבה מאוד
נידונים הלכתיים.**

מוזמנים לעיין בקובץ המובאות
וההרחבות - מתוך אתר
השיעורים 'עולמות' - ולדון
יחד על מקרים שונים
ומגוונים

מנדבה כבה

רוצים עוד?
סרקו והצטרפו
ל"אחים לנפש"

© כל הזכויות שמורות ל"אחים לנפש"

